

WAT DOET EEN TOETS OP DE CRÈCHE?

Net drie en zweeten op DE CITO

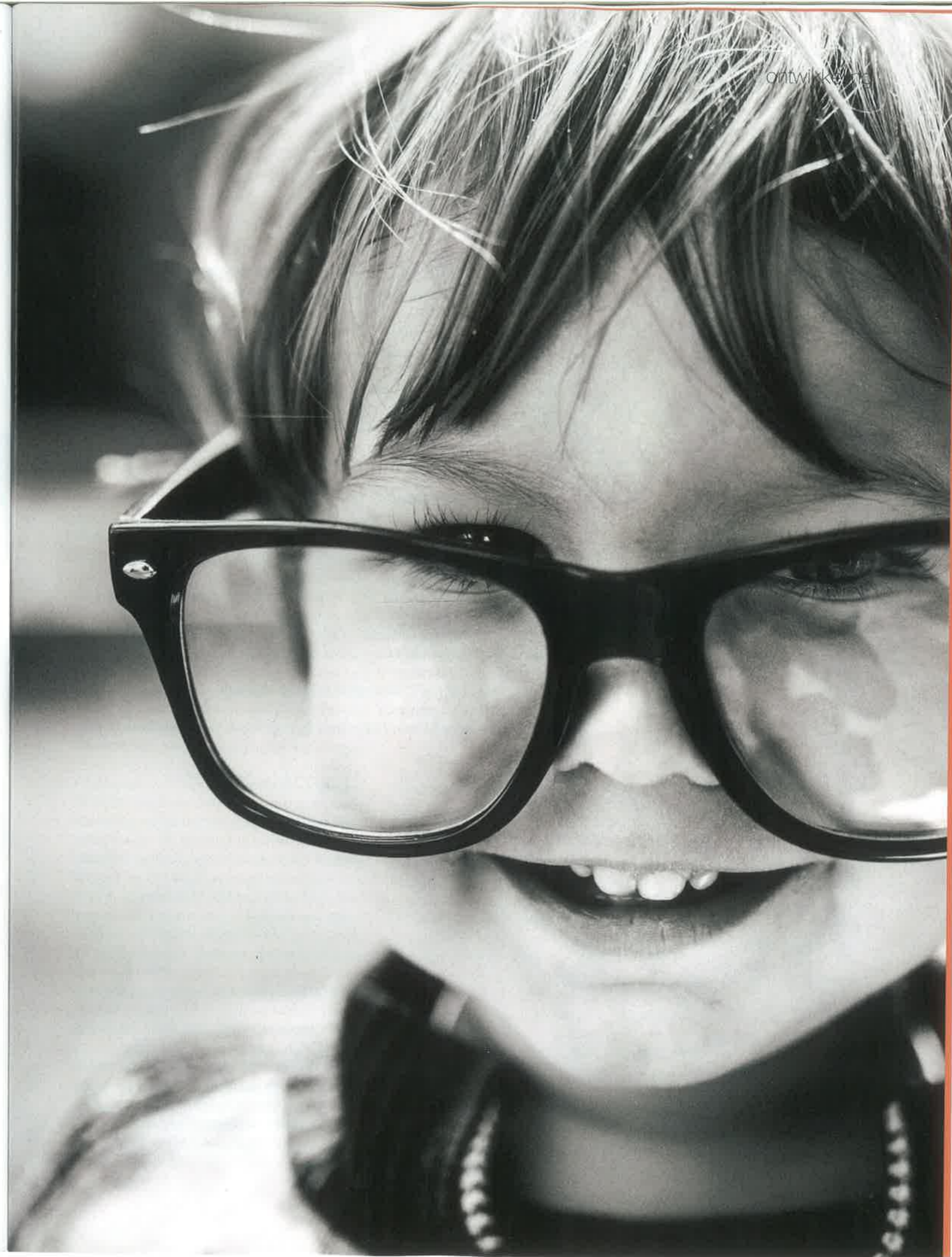
Samen fruit eten aan tafel, lekker scheppen in de zandbak en een beetje verven. En daarna? Keihard zwoegen op de Cito. Want dat hoort er steeds vaker bij.

TEKST NEELTJE HUIRNE BEELD ISTOCK

Aanbieder van onderwijstoetsen van ons land. Papenburg was betrokken bij de ontwikkeling van de peutertoets die het Cito sinds 2000 aanbiedt. 'Daarmee kan de pedagogisch medewerker op de peuterspeelzaal of het kinderdagverblijf makkelijk een beeld krijgen van de vaardigheden van een kind en kan ze daarmee tijdig een eventuele achterstand of voorsprong in de ontwikkeling signaleren. Want daarvoor zijn volgsystemen - zo noemen wij dat - in het leven geroepen.'

TOETSEN MAAR Hoewel peuterspeelzalen en kinderdagverblijven niet verplicht zijn toetsen af te nemen bij kinderen tussen tweeënhalf en vier jaar, worden ze wel steeds vaker ingezet. Een van de redenen hiervoor is de Wet Ontwikkelingskansen door Kwaliteit en Educatie (OKE), die in 2010 inging. Deze wet, die is aangenomen om het aantal kinderen met een (taal)achterstand te verkleinen en de kwaliteit van peuterspeelzalen te verbeteren, schrijft voor dat medewerkers van peuterspeelzalen en kinderdagverblijven op tijd moeten kunnen signaleren of kinderen achterstanden hebben of deze dreigen op te lopen. →

Als iets een onderwerp van discussie is in de politiek en het onderwijs, is het de peutertoets wel. Want wat is in vredesnaam het nut? Waarom zou je zulke jonge kinderen onderwerpen aan dwingende vragen waar een antwoord op moet komen, als ze ook gewoon lekker kunnen spelen? 'Omdat het een goed en handig hulpmiddel is om de ontwikkeling van een kind inzichtelijk te maken,' zegt Ilse Papenburg, adviseur en toetsdeskundige primair onderwijs bij het Cito, de grootste

Zoiets is natuurlijk lastig objectief vast te stellen als je een kind maar een paar uur per week ziet, dus daarom wordt vaak gekozen om een taal- en rekentoets af te nemen als het kind drie jaar is. Dat toetsen gaat volgens Papenburg op een laagdrempelige manier. 'De juf laat je kind een boek met gekleurde platen zien,' vertelt ze. 'Daarin staan bijvoorbeeld plaatjes met een, twee of drie vissen. Je kind moet dan aanwijzen waar hij twee vissen ziet. Een ander voorbeeld is een afbeelding van een moeder die een pleister plakt op de arm van een huilend kind. De juf vertelt je kind dat Sanne op haar arm is gevallen en vraagt hem een zin af te maken: 'Mama plakt een ...?' Eigenlijk zijn het gewoon vragen die een juf of ouder anders ook zou stellen gedurende de dag. Er is niks zwaars of ingewikkelds aan en kinderen vinden het vaak ook nog leuk om te doen.'

EXTRA UITDAGING? De resultaten van de Cito-toets voor peuters worden vergeleken met het landelijk gemiddelde: een groep kinderen uit alle delen van het land, van hoog- en lageropgeleide ouders en met diverse achtergronden. Het idee is dat de pedagogisch medewerkers zo een goed overzicht krijgen van het vaardigheids- en kennisniveau van de peuters op taal- en rekengebied. En dat kunnen ze dan weer vergelijken met hun eigen beeld van het kind. Lopen kinderen wat achter of juist voor - want dan is wat extra hulp soms ook nodig - dan gaan veel pedagogisch medewerkers in gesprek met de ouders en krijgen de kinderen spelenderwijs wat extra aandacht. 'Daarbij moet je denken aan kleine extra oefeningen tijdens de gewone dagelijkse gang van zaken op de peuterspeelzaal of het kinderdagverblijf,' zegt Papenburg. 'Een wat uitgebreider gesprek tijdens het fruit eten, een spelletje bij het knutselen, dat soort dingen.' Pas als er grote problemen blijken te zijn, maar dat is vaak al duidelijk zonder toets, wordt er professionele hulp ingeschakeld.'

DUWTJE IN DE RUG 'Zo'n toetsuitslag kan een goed beeld geven van de ontwikkeling van een kind,' zegt pedagoog en onderwijsontwikkelaar Robin Lechner. Ze werkte jarenlang als pedagogisch medewerker bij kinderdagverblijven en peuterspeelzalen en nam in die tijd regelmatig de Cito-peutertoets af. 'Het is vaak een bevestiging van wat je als leidster al aanvoelt of ziet. Want als je het idee hebt dat een kind op een bepaald vlak achterblijft ten opzichte van het gemiddelde, of juist voorloopt, zie je dat in zo'n rapport meteen terug. Je gevoel wordt op deze manier omgezet in iets concreets, waarmee je ook aan de slag kunt. Dat vind ik prettig.' Zo nam Lechner bijvoorbeeld met enige regelmaat en in overleg met de ouders, contact op met een logopedist als de uitslag van de toets daartoe aanleiding gaf. 'Dat had ik denk ik minder snel gedaan op basis van wat ik zelf zag. Zo'n uitslag geeft dan net dat duwtje in de rug.'

'Peuters vinden heel het vaak hartstikke leuk om mee te doen en laten graag zien wat ze kunnen'

GEEN WEDSTRIJD En dat terwijl Lechner in eerste instantie helemaal niet zo enthousiast was over de peutertoets. 'Toen ik net begon als peuterleidster vond ik het heftig dat kinderen op zo'n jonge leeftijd al worden onderworpen aan het toetsstelsel. Ik was ook bang dat het een soort wedstrijd zou worden, dat je in de groep vooral met de beste en de slimste bezig zou zijn, of juist niet, in plaats van met alle kinderen samen. Want dat is wel een groot nadeel van het toetsen, vind ik: je hebt de heel pientere kinderen en degenen met een achterstand in het vizier, waardoor de middenmoters, de kinderen die zich heel normaal en gemiddeld ontwikkelen, de kans lopen onder de radar te verdwijnen. Bovendien zijn we soms geneigd iets te veel waarde te hechten aan de uitslag, terwijl je niet uit het oog moet verliezen dat het een momentopname is.'

ZINLOOS Dat laatste is ook de grootste kritiek die wetenschappers hebben op de peutertoets. Je kunt kinderen onder de zes nog niet toetsen, want hun ontwikkeling 'is een vrolijke chaos,' schrijft hoogleraar ontwikkelingspsychologie Paul van Geert in een opiniestuk in *De Volkskrant*. Een toets geeft daarom volgens hem geen betrouwbaar beeld van individuele kinderen: tussen een toets gemaakt op maandag of dinsdag kan al een wereld van verschil zitten. De uitslag wordt volgens Geerts dan ook vooral gebruikt om de achterstanden weg te werken, omdat de politiek daarom vraagt. Maar daar help je peuters niet mee, schrijft hij. Zij hebben vooral baat bij een stimulerende omgeving: 'De manier waarop juf of meester met de kinderen omgaat, of ze kunnen zien wat kinderen nodig hebben, of ze een kind in zijn spel een uitdaging geven en of ze het enthousiasme van kinderen weten te gebruiken op een manier die het kind helpt iets te leren,' schrijft hij. Dat vindt ook hoogleraar orthopedagogiek Sieneke Goorhuis-Brouwer, die zich al jaren druk maakt over de peutertoets en het boek *Peuters en kleuters onder druk. De ziekmakende effecten van de toetscultuur* schreef. Ze vindt dat er in de peuterperiode te veel nadruk wordt gelegd op vaardigheden, terwijl niet het leren voorop moet staan, maar de persoonlijkheids-

'We zijn soms geneigd iets te veel waarde te hechten aan de uitslag, terwijl het een momentopname is'

vorming. 'Peuters en kleuters moeten zich vooral motorisch ontwikkelen en zelfvertrouwen krijgen. Onder de zes jaar is een schoolse aanpak volstrekt zinloos,' zegt ze in een reportage van het televisieprogramma *Brandpunt*.

TOTAALPLAATJE Niet alleen wetenschappers, ook peuterleidsters zetten hun vraagtekens bij het feit dat de Cito-toetsen zo gericht zijn op de cognitie, dus op het kennisniveau. Universiteit Twente ondervroeg in 2013 tien pedagogisch medewerkers en kleuterleidsters naar hun opvattingen over toetsing van jonge kinderen. 'Het is niet eerlijk, zeggen de leerkrachten, om alleen naar de cognitieve kant te kijken,' schrijft onderzoekster Wendy Wubs in haar rapport. 'Door alleen de cognitie mee te nemen in de toets, krijg je een eenzijdig beeld van een kind. Zaken als sociaal-emotionele ontwikkeling, werkhouding, grove en fijne motoriek zijn net zo belangrijk om te bekijken. Zo niet belangrijker. Alleen door al deze gebieden samen in ogenschouw te nemen, krijg je een totaalbeeld van een kind.' Pedagoog Lechner gaat daar helemaal in mee. 'Daarom werkte ik persoonlijk liever met de Kijk-methode in plaats van met de Cito-toetsen.' Kijk is een peutervolgsysteem waarbij het kind geen opdrachten hoeft te doen, maar gedurende zijn tijd op het kinderdagverblijf of de peuterspeelzaal een aantal keren grondig wordt geobserveerd door één van de leidsters. 'Je kijkt dan naar alles wat het kind doet en zegt. Kan-ie al volzinnen maken of nog niet? Hoe beweegt hij? Hoe gedraagt hij zich in een groep, zowel fysiek als sociaal-emotioneel?'

Kijk en lees meer:

Het onderzoek van de Universiteit Twente naar de opvattingen over toetsing van jonge kinderen, kun je vinden op essays.utwente.nl.

De Brandpunt-reportage *De terreur van de kleutertoets* staat op npo.nl.

Op cito.nl vind je een folder met informatie over de peutertoets en voorbeelden van vragen.

Als je googelt op 'peutertoets voorbeeld' vind je de link meteen.

Maakt-ie contact met andere kinderen? En wat doet hij als hij alleen is? Je kunt het zo gek niet bedenken of er wordt naar gekeken,' aldus Lechner. De bevindingen uit de Kijk-observaties worden vergeleken met het gemiddelde ontwikkelingsniveau op al die gebieden van een kind van dezelfde leeftijd. 'Wat ik fijn vind aan Kijk ten opzichte van de Cito-toetsen, is dat kinderen niet worden getoetst en dus niet op commando hoeven te presteren, terwijl je toch een breed beeld krijgt van hun niveau. Het nadeel is dat het niet helemaal objectief is. Een kind wordt in principe door één leidster geobserveerd en die heeft vaak toch al een bepaald beeld van hem. Bij de Cito-toets zie je meteen welke vragen een kind goed of fout heeft beantwoord en welke score daarbij hoort. Maar dat is tegelijkertijd weer echt een momentopname,' vindt Lechner.

GEWOON SPELEN 'Ik heb zoiets van: laat ze lekker spelen. Ze moeten nog lang genoeg leren,' zegt peuterleidster Jasmijn in het onderzoek van Universiteit Twente. Zij en meerdere ondervraagde leidsters met haar, zien de peutertoets weliswaar als handig hulpmiddel om de ontwikkeling van het kind te volgen, maar vinden hem niet noodzakelijk. Sommige pedagogisch medewerkers zijn er zelfs van overtuigd dat zo jong toetsen faalangst kan bevorderen, omdat peuters dondersgoed aanvoelen dat er iets van ze wordt verwacht. En dat maakt ze onzeker. Aan de andere kant zegt leidster Lonneke in datzelfde onderzoek: 'Het is een spel. We gaan samen een boek lezen en ze staan ervoor in de rij. Als ik die boeken pak, weten ze niet hoe gauw ze moeten komen. [...] Ze willen er graag bij zijn, want wat is er nou leuker dan een-op-een met de juf wat doen?'

EVEN WENNEN 'En zo moet je het volgens ons ook zien,' zegt Ilse Papenburg van Cito. 'Peuters vinden het vaak hartstikke leuk om mee te doen en laten graag zien wat ze kunnen, dat past ook bij hun ontwikkeling. De weerstand zit meer bij de volwassenen. Peuters krijgen geen zware groep-8-eindtoets, het gaat allemaal spelenderwijs. Er is hier geen goed of fout, voldoende of onvoldoende. Sommige ouders hebben het beeld dat kinderen die laag hebben gescoord niet meer buiten mogen spelen, maar een stempel krijgen en alleen nog maar moeten leren en oefenen. Dat is echt niet zo, de toets is een hulpmiddel om de ontwikkeling te volgen en kan de leidsters en ouders net een beetje extra informatie geven.' Hoewel Lechner in het begin niet de grootste voorstander was

van de peutertoets, heeft ze haar mening wel bijgesteld. 'In mijn ideale wereld zou het er minder heftig aan toe gaan op scholen dan in Nederland het geval is en zouden kinderen, zeker de heel jonge, meer ruimte krijgen voor hun sociaal-emotionele ontwikkeling. Maar ons schoolstelsel hangt nou eenmaal van toetsen aan elkaar. Inmiddels vind ik het goed om kinderen daar dan ook zo jong mogelijk aan te laten wennen. Maar meer dan 'leren toetsjes maken' moet het in de eerste jaren niet zijn, wat mij betreft. Gewoon wennen aan het feit dat je af en toe moet laten zien wat je kunt. Dat moet later immers ook.' ♦

'De toets is een hulpmiddel om de ontwikkeling te volgen'